

ש. דסקל

יעוץ כלכלי וסביבתי

16 ביוני 2019

אל: עו"ד מירה סלומון

מאת: ד"ר שירה דסקל

הנדון: התייחסות לסיכום ועדת המשנה בנושא
טיפול בזיהום אויר הנגרם משריפות פסולת בשטחים פתוחים

להלן התייחסותנו לסיכום של ועדת המשנה בנושא טיפול בזיהום אויר הנגרם משריפות פסולת בשטחים פתוחים שהועבר אלינו על ידך:

1. הטמנת פסולת - השיטה הפשוטה והנחותה ביותר מבחינה סביבתית לטיפול בפסולת היא הטמנה גולמית. שיטה זו היא שיטת ההטמנה הזולה ביותר. בטיפול נאות של איטומי קרקע, דחיסה, כיסוי קרקע ושאובת הגז שנוצר בתאי ההטמנה, ניתן להפחית במידת האפשר את הנזקים הסביבתיים של זיהום קרקע, מפגעי ריחות ושריפות. באשר למשאבי קרקע, בעיקר בדרום הארץ בו מתמקדות מרבית המטמנות, הפגיעה אינה חמורה, אין מחסור בקרקעות ובתכנון נכון ניתן להקצות מספר אלפי דונמים בודדים לפסולת של כל המדינה לעשרות שנים. באשר לפליטת גזי חממה, אין נתונים בדוקים על כך, אולם על פי מחקרים בעולם פליטות ממקורות אחרים (סקטורים שונים בתעשייה למשל) עולים על כך בסדרי גודל.

אין ויכוח על כך שיש לאסור באופן מוחלט שפיכת פסולת באתרים לא מוסדרים ובוודאי לא להצית פסולת זו. כמו-כן יש להקפיד שאתרים מוסדרים ימלאו במלואן את הדרישות לטיפול נאות בפסולת וכאמור יש פתרונות סביבתיים טובים יותר לטיפול בפסולת מאשר הטמנה גולמית.

2. השיטות שנוקט המשרד להגנת הסביבה - המשרד להגנת הסביבה פעל בשלושת העשורים האחרונים להפחתת הפסולת המופנית להטמנה בין היתר על ידי ייקור מלאכותי של עלות ההטמנה באמצעות הטלת היטל הטמנה, מתן תמריצים לרשויות המקומיות להפרדת פסולת במקור וחקיקה. המשרד נכשל בכך כי נקט בפעולות הלא נכונות, מתקן ה-RDF בחירייה ומתקן גרין נט בעטרות הן דוגמאות בולטות, הניתנות אף הן לשיפור ניכר (למיטב ידיעתנו שני האתרים מגסים לקדם הקמת מתקנים משלימים אך נתקלים בסירוב מצד המשרד להגנת הסביבה, כך גם עיריית ראשון לציון שעתרה כנגד המשרד על רקע זה).

3. תמריצים במציאות הנוכחית - המשרד להגנת הסביבה מייצר מציאות אבסורדית שבה מתקיים תמריץ לשפיכה לא מוסדרת. ברור שככל שעלות הטיפול בפסולת עולה עולה גם התמריץ לשפיכה פירטית שמוזילה את הטיפול (ע"י אי טיפול). חסכון בדמי טיפול (שאינם מפוקחים), בהיטל הטמנה ובמרחקי הובלה גבוהים לאתר מוסדר מגדילים את הרווחיות. שלא ישתמע שיש תמיכה כלשהי לפעילות מעין זו, אך פתרון הנקודות הנ"ל בשילוב אכיפה טובה יותר היה מפחית אותה להערכתנו באופן ניכר.
4. מחזור אינו חזות הכול – הקישור החוזר על עצמו בין שיעור מחזור נמוך, שפיכה פירטית ושריפת פסולת נועד להעמיד בבסיס הדיון את המשך גישת ההפרדה, מיון ומחזור אל מול מניעת שריפות. הדבר אינו נכון וקישור זה מטעה. התכנית להפחתת שיעור הפסולת המופנית להטמנה מ-80% ל-26% אינה מיועדת להקטנת שריפות אלא להגשמת חזון המשרד להגנת הסביבה בהקשר לטיפול בפסולת באמצעות מחזור. יש לדעת כי ישנן שיטות טיפול אחרות כגון הפקת אנרגיה מפסולת שעפ"י הערכתנו יהיו יעילות יותר.
5. הטלת האחריות - המשרד להגנת הסביבה רוצה להטיל את האחריות לשריפת פסולת על בעל המקרקעין שהשריפה בוצעה בשטחו. מה יחול על המדינה שבשטחה תפרוץ שריפה? המשרד מכיר בכך שמרבית השפיכה הבלתי מוסדרת וההצתות בוצעו ע"י המגזר הערבי. מדוע לא להתמקד בצורה ההדוקה ביותר במגזר זה? המשרד קושר פעילות זו במגזר עם חוסר בתשתיות משתאימות. מדוע לא מוקמות תשתיות. האם מתקן תרמי¹ הקולט 200 טון ביום במקבץ יישובים לא יפתור לחלוטין את הבעיה?
6. הקמת יחידת אכיפה - המשרד להגנת הסביבה מעוניין בהקמת יחידה נוספת למניעת זיהום אוויר משריפת פסולת בשטחים פתוחים על-ידי חיפוש ערימות פסולת בעלות של 50 מלש"ח, האם לא קיימת לשם כך סיירת ירוקה? מדוע לא לתגבר אותה? פיקוח הדוק יותר על שפיכת פסולת היה מקטין את הצורך בחיפוש ערימות פסולת ומגדיל את התועלת מההוצאה הכספית.
7. פעילות האכיפה ומימון - השלכת פסולת באופן בלתי מוסדר והבערתה אינן מקשה אחת, לא כל פסולת שמושלכת באופן בלתי מוסדר מוצתת ויש לתת את הדעת על טיפול בשתי התופעות שלכל אחת מהן בין היתר השלכות שונות. הגוף עם המשאבים הגדולים ביותר לטיפול בתחום זה הוא המשרד להגנת הסביבה בזכות קרן הניקיון. כ-35% מהכספים בקרן ניתנים לייעוד לתחומים אחרים. 1.16 מיליארד ₪ נלקחו ע"י האוצר. ייעוד הכספים לטיפול נכון בפסולת היה מונע את הנזקים הנגרמים כיום. הקצאה של 50% מכספי היטל ההטמנה הייתה מאפשרת

¹ הפקת אנרגיה באמצעות שריפה.

הקמה של כ-5-6 מתקנים תרמיים אזוריים להפקת אנרגיה מפסולת שהיו מוזילים בשיעור ניכר מאוד את הטיפול בפסולת ולהערכתנו מצמצמים בשיעור ניכר או אפילו מונעים את השפיכה הפירטית.

8. התמקדות במגזרים הרלוונטיים - פערי המידע בתחום הפסולת כפי שהדו"ח מציין הם במגזר הערבי. במגזר זה עיקר הפעילות הלא חוקית של שפיכה והצתה. מן הראוי להתמקד במגזר זה ולהכין תכנית ייעודית להתמקדות זו. ייחוס מודעות נמוכה לשריפות במגזר זה לא סבירה. המציתים יודעים מה הנזק שהם גורמים.

9. הפתרונות המוצעים

9.1. שיטת ההתחשבות עם קבלני הפינוי - אחד הגורמים לשפיכה פירטית הוא אכן תשלום פאושלי² לקבלן הן על הפינוי והן על הקליטה של הפסולת, ללא דרישה להובלה לאתר מוסדר. הדבר מאפשר לקבלן לעשות בפסולת כראות עיניו. יש להנחות את הרשויות המקומיות לכלול דרישה לפינוי הפסולת לאתר מוסדר במרכזי הפינוי ולפקח שהקבלן יעשה זאת. הפתרונות שהוצעו, ניטור, שלילת רישיון מהעבריינים, פרסום שמם, הינם פתרונות נכונים.

9.2. אופן התשלום לקבלני הפינוי - באשר לתשלום עבור ההטמנה רק לאחר ביצועה, הדבר עשוי ליצור קשיים מול הקבלנים. האם התשלום בתחנת המעבר יתבצע רק אחרי העברה לאתר הטמנה? כיצד ניתן לקשור את הרשות המקומית לחשבון זהה? כאמור, כל עוד התשלום אינו פאושלי וההסכם עם הקבלן מגדיר אתר מוסדר, בין אם תחנת מעבר ובין אם אתר הטמנה, אין סיבה לשנות את אופן התשלום.

9.3. דרישה לשקילת הפסולת ברשויות - הדרישה לשקילה בכל רשות בעייתית מאוד ומייקרת את השירות. לעיתים הדבר אף אינו אפשרי בגין מגבלות שטח. מערך שקילה עשוי לדרוש מספר נקודות שקילה עם קישור ביניהן (בעיקר במועצות אזוריות) אחרת יגדיל מאוד את מרחקי הנסיעה.

10. כלי אכיפה - לא הובאו נתונים ומידע מספק על פשיעה מאורגנת בתחום הפסולת³ והאם המשטרה וגופי אכיפה מעורבים בטיפול בכך. המשרד להגנת הסביבה טוען לחוסר אכיפה הנובע מחוסר תקציב של המשרד להשלכת פסולת והבערתה. הקישור החוזר על עצמו של שפיכת פסולת בלתי מוסדרת והבערה נועד להצביע על כך שהסיירת הירוקה מונה רק 58

² תשלום גלובלי קבוע.

³ עמ' 6 סעיף 2.1, עמ' 30 סעיף 5.2.1. ה. בטיטת הדו"ח המסכם.

ש. דסקל

יעוץ כלכלי וסביבתי

תקנים⁴ שאינם ייעודיים לשריפת פסולת (ההדגשה לא במקור). כאמור, לא צוינו הערכות איזה שיעור מהפסולת נשפך פירטית, מה מזה הוצת באופן מכוון ומה אולי נדלק באופן אקראי. הערכתנו, שעיקר הפסולת מושלכת ללא הצתה ופעילות אכיפה צריכה לכלול את כל המרכיבים, זיהוי השופכים, המציתים, ערימות בשטחים פתוחים וכדו'. מעבר לכך כמובן נדרשים אמצעים של ענישה.

התמקדות המשרד להגנת הסביבה באכיפה (הוגדרו "היעדר כלי אכיפה מספקים") לצד קושי תקציבי (מה לגבי היטל ההטמנה) וכי האכיפה מתקיימת בעיקר בשעות העבודה של המשרד כאשר מרבית הפעילות מעבר לשעות אלו משמעותה "לחפש את המטבע תחת הפנס", זו התנהלות שקשה להגדירה במילים.

11. תיאום בין גורמי אכיפה - תאום בין גורמי האכיפה השונים הוא דבר מתבקש ורצוי לקדם זאת. רצוי מאוד שהוועדה הבינמשרדית תכלול נציגות מטעם השלטון המקומי.

לאור ההשלכות הכבדות על הרשויות המקומיות בתחום זה, מוצע לבקש אורכה למתן ההתייחסות ולהעביר נייר עמדה של השלטון המקומי המציף בין היתר את הנקודות הנ"ל.

בברכה,

ד"ר שירה דסקל

ש. דסקל יעוץ כלכלי וסביבתי

⁴ עמ' 30 סעיף 5.2.2. א. בטיוטת הדו"ח המסכם.